

مهقام موسیقی مهجلیسی ئەلوهناتی

واچه بهو مهقام ئەلوهناتهوه
ههئ داد ههئ بی داد مهعدوم واتهوه

مهولهوی کورد

ئەلوهن گهورهتەڕین سەرچەوهی ئاویی ناوچهی
تاریخی وزیارهتی وگەشتیاری بانزەردهی
شارسان دالەهوو، وه وهلگهی گهرمهسیری ئوستان
کرماشان و شارسان خانەقین له کوردستان
عیراقه، ئی پروباره تاریخیه ک ریشه له
باوهرمهردوم کوردزوان وهتایوهت کومهلگای
یارسان دیری، ئەلوهن له سەر اوسیاوانه و
نهرهکانی لهناودل کۆیهی دالەهوسەرچەوهگری،
دۆمای ماوهیهک رهوان بین نۆقم بوو وهله نو له
شۆنیک تروهناو سەرئاو ههشتانه ههلقولیدو
وهگهردهامیتهبین ئاو سەرئاو ئەسکهنهر و چهن
کانی یکتەر چه م ئەلوهن پیک تیرن،

وله‌داوان ئاوايي گه‌شتياري شالانوه تاف ده‌ي و
چوار پارچه‌ي بانزهر ده‌ي تاريخي ريژاوو
زهر ده‌وياران و پيران ئاوهيان كه‌يوه دارو ده‌وه‌ني
ئاوياري كه‌ي، مه‌وله‌وي ك دوستايه‌تيك قول
وهل شو عراي گورانانا داشته‌يه وشاهكاره‌ر هنگينه
كه‌ي وه‌ناو ديوان مه‌وله‌وي وه‌زوان شيرين
گوراني دايرژانيه، وه‌پاي به‌لگه‌كان چهندين
جار هامشو بانزهر ده‌ وه‌قه‌سد ديداروز ياره‌ت
كر ديه‌وله‌ زياره‌تيك تاريخي وماندگار
له‌سه‌ر گورپيرو زباوه‌يادگار قه‌سيده‌يك بي وي‌نه
داناس له‌ ژير ناو:
سه‌ر شار سه‌هباي به‌زم مونا‌جات
جاگه‌ي ئلتجاي به‌زم مونا‌جات
وه‌شيرني خاس شي‌عري و ته‌وانمه‌ندي تايوه‌ت
خوه‌ي باس ئي چوار پارچه‌ ئاوايه‌ي بان
زهر ده‌كه‌ي،

ئەما ماموستا عبدولكەرىم مودەرس بى خەۋەرلە
وجود ئى چوار ئاۋايىيە ۋە لەمبەست ھەكیم
مەولەۋى، ۋە شىۋەيەك جۈانترو ھەسەلىقەى خەۋى
لەيەكدانەۋە ئەر ئى خىشتە شىئەرە كرديە:
دېدەم پرىژاۋە پىروخسارم زەردەن
جە داخ ياران پىرانم كەردەن
پرىژاۋ، زەردە، ياران، پىران،
چوار پارچە ئاۋايىيە لە ۋەلگەى دىرىن بانزەردە ك
خەشەختانە لە ئامەيى ۋە خەيرو بەرەكت
ئاۋيارى چەم ئەلۋەن پەژيانەسۋە، ۋەى خاتىرە
ھۆشيم مەبەست مەولەۋى لەى خىشتە شىئەرە ئى
چوار ئاۋايەسە ك مەولەۋى لە شىئەر شەمال
دارانەن باس زەردەو ياران كەى:
شەمال دارانەن شەمال دارانەن
زەردى پەنگ نەروى ۋەلگ دارانەن
تەمەن گەردەلويل بادەن بارانەن
بىزىيى ۋارگەى سەر كۆھسارانەن
ھەۋاى سىامال ۋىنەى جارانەن
يەسەمت زەھاۋ زەردەو يارانەن
ھەۋھەۋ بەۋ بەۋ تەلمىت بارانەن،

ئەلۈەن تەنیا لە ناوشیعر شاعیرەکان ڕەنگ
نە یاسووە ئەگەر تەفرەنج بیهیم دۆنیم لە شیعر ئایینی
لە باوەڕمەردم لەفولکلور لە ناوسوز هورەوگورانی
کور دەواری ئەلۈەن جایگای تائووەتی خوەی دیری
دیرینه تەڕین ناویک ک لە ئەلۈەن
هاتود، کتاوپیروز ئاویستاس، مەرحوم عمادئەلەدین
دەولەت شاهی لە کتاو کۆهەای ناشناختە یا تاریخ
جغرافیای غرب ایران. باوری ئیسه ک ناوچەم
ئەلۈەن لە ئاویستا هاتیە، ئوستاد وەی شیوہ باس
ئەلۈەن کە: مەرحوم پوردادود در تفسیر یشتها می
گوید (مادر مغرب ایران بجزء کوه الون که
سابقا، اروند، نامیده شده رودخانه ای بنام الوند
یا اروند نداریم) مەرحوم دولتشاهی من تعجب میکنم
مەرحوم پوردادود چگونە متوجە رودخانه
عظیم الوند در مقابل سرپلذهاب نشده ایت، این
رودخانه از سرپلذهاب عبور و خاک قصر شیرین
را مشروب نموده به خاک عراق می رود و اگر
ایرانیان رود دجله را اروند می نامیده
اند و فردوسی در شاهنامه گفته است
اگر پهلوانی ندانی زبان
بتازی تواروندرا دجله خوان،

اشاره به این رودخانه باشد که از جلو سرپل
ذهاب و قصر شیرین عبور میکند
در هر صورت رودخانه الوند یا اروند که
امروز از منطقه سرپل ذهاب میگذرد،
برای مرحوم پور داود مجهول بوده و این رودخانه
باهمین نام فعلاً موجود است و از کوه‌های زاگرس
سرچشمه گرفته از کنار سرپل ذهاب و قصر شیرین
در خاک عراق به ریگزار میریزد،

مه‌قام ئه‌لوه‌ناتی

دیرینه‌ترین ناویک ک له مقام ئه‌لوه‌ناتی هاتوود
ئه‌ویش له‌دیوان مه‌وله‌وی کورده ک له شیعر:

سدای های هیلال هام فەردان مەییو
زەمزمە مەیی تەکبیر هام دەردان مەییو

لەیی پارچە شیعەرە مەولەوی باس مقام
ئەلواناتی کەیی وە هەوشی مەعدووم کە نازناو
مەولەوی بیه خوەیی ئی مقامە وە گەرد سەمتورا
خوەنستیە، تویش دەردی دلی خوەت وە خوەندن
مەقام ئەلواناتی وە دەربکە:
لەرزەیی ریشەیی دل سەمتوری دەستور
وەزن تەبع تار پیر سوزەیی سەمتور

واچە بەو مەقام ئەلوانەهاتەو
هەیی داد هەیی بی داد مەعدوم واتەو

وە داخەو لەیرە دوارە مامۆستا مودەرس بی
ئەوێکە ئاماژە وەیی مەقامە موسیقیە داشتود

وە هەلە ناو مەقام ئەلوانات وە (الونات) عەرەبی
مانا کەیی وەلە مانای ئەلواناتەو نۆساس
پرەنگاورەنگ،

خوهندن مهقام ئەلوهناتی

له وێردەى وەرین تاكوئێسه مقام زانهیل یارسان
وتهنانهت گورانى هوشهیل كورد، بارهائى
مهقامه خوهنستنه وه له لای مهقام زانهیل یارسانى
ئەوانهیکه شارەزای 72 مهقام پر دیوه‌رى و مهقامه
مجلسى و مهجازیه کان یارسانن، مهقام ئەلوهناتی
بهشیکه له مهقامه مهجلیسه کان،

وه مهقام زانهیل و مهقام خوهنهیل گهورایی
وهشیوهی مهرحوم ئاسه‌ی شه‌مس الدین حه‌یده‌رى
ره‌هبهر كوچ كردى یارسان وه مهرحومه‌یل
ئاسه‌ی وه‌لى، ئامیرزا سه‌یالى و ئوستاد تاهیر
یار وه‌یسی وه‌گهر د ته‌مۆر هیا خوه‌ندنه‌سه‌ی:
مهقام ئەلوهناتی وه دوشیوه‌س، شیوه‌ی سه‌نگین و
سه‌بوک یا توند شیوه‌ی سه‌نگین ههر ئەوشیوه‌سه
ك مهقام زانه کان یارسان گوران وه‌گهر د
ته‌مۆر هو وشیعرتایوه‌ت ئەلوهناتیا خوه‌ننه‌ی،
شیوه‌ی توندیاسووک ههر ئەو شیوه‌سه ك گورانى
چره‌یلى جور مهرحوم مامۆستا عه‌لى مه‌ردان،
مامۆستا خوادائى عه‌لى خانه‌قینى وه مهرحوم
یه‌دولا ره‌حمانى وه‌گهر د ئامیر موسیقی مه‌جازیا
خوه‌نستنه‌سه‌ی،

جو غرافياي نهلوهن:

نهلوهن له سهر ئاو سياوانهو، نهره كاني،
سهر ئاو هه شتانه، سهر ئاو كنار، سهر ئاو نهره كانه
له داله هو سهر چه وه گري وه دوماي ئاوياري
بانزهرده له بان حه سارقه لاي يهزدگر دوه له تاف
پيران باز خوهي دهی ئهرا سهر سينگ دهيشت
وه فهرزه هاو ئيسه و هلووان ديرين، لهكوپاساي
رهنگين داله هومال ئاويي كهی و له ژير چهو ديريو
روانين پهيكه رديرين ئانوبانيني ههنگاو تينگ
شكن خوهي نهیده ناو شاره ديرينه كهی هلووان
ك ئيسه و هي ئویشن سهر پيل زه هاو، دهس
نهیده ناو دهس سهر ئاو گهرم و چه م ديرهو بي
وچان تاو خوهي دهی ئهرا باوش مه لاق وشك
قه سر شاره كهی شیرين ئهرمهن، لهوپه ربی دهنگي
وه له گهر مه سير و كورهی عيشقو ئهوين خهسرهو
شیرين بوده هاو سه فهر چه م ئيمامه سهن،
لهولات هلووان مال ئاويي كهیو بوده ميوان
خانهقين شار خوه شهويستی و پالهوان پهروه،

دوماى تینگ شکانن ملاق و شک بنکوره
گهرمیان له پهرشاره دیر و کیهکهی جهلهولا دهس
کهیدهمل سیروان بر ایوههر دک روبر کوپهسا چه
دیاله ریک خه نو وردهورده رقه وه ههمرین لهولات
کوردهواری مال ئاواپی کهنوچه ناودل عیراق
عه ره بوه،

پیروزی ئهلوهن ئهرا کوردان:

کوردهیل یارسانی ئهرا له قهديموه تائيسه مهقامی
تایوهت ئهرا ئهلوهن دیرن، لهی باره وه توانیم
ئاماژه بکهیمه شیعر گورانی چر ناودار کورد
ماموستا عهلی مهردان وهشیوه زوان سورانی
سهبارهت وه پیروزی وشهفا بهخشی ئاو ئهلوهن
لالکیان له ئاو ئهلوهن ئهرا ههڵ گیچهلی ک ئهرای
پیش هاتیهو وه ئهرا دهرمان دهردی ک توشی بیه:

ئەلۈەن ئاوت شىرنە
دەواي ئىش و برىنە
ئەلۈەن ئاوت شەفا بەخش برىنە
ئەلۈەن ناوت شىرنە
ئەلۈەن دل برىندارم
لەم ژىنە زۆرىزارم
ئەلۈەن ھەق نادىارم
مەگەر تۆ بىكەي چارم
ھەر وەوشىۋە لە سەرەتاۋە باس كردم ك ئەلۈەن لە
دالەھو سەرچەۋە گرى وە سەرئاۋ سەرەتايى
سەرچەۋەي ئەلۈەن سەرئاۋ سیاوانەس
سەرئاۋ سیاوانە، ناۋ راستەقىنەي
سەرئاۋ (سياۋ ھانەس) سیاۋ كول وە كرىاي ناۋ
سياۋەخش كىانيە، سىياۋەخش كەسايەتى كىاني
پىروزە لە ئايىن يارسان، وە ھەر لە دىرزەمانو
مولك سەرئاۋ سیاوانە وە عەنۋان مولك ناۋەند
ئايىنى يارسان، خاۋەن پىگەو جىگەي پىروزي
خوۋەي بىيە لە لاي يارسانەكان،

جیا له پیروزی سهرچهوهی ئه‌لوهن خود کوپه‌سای
داله‌هو له نایین یارسان پیروزیی تائیوه‌ت خوهی
دیری، وهیه‌کی له 72 مه‌قام پر دیوه‌ری ک وه‌گهر د
ته‌مبوراً خوه‌نیه‌د پیروزی داله‌هو گه‌واهی ده‌ی:
یار دیده‌کانی ره‌ژیان داله‌هو
وسته‌نش وه‌نه‌شاهو هه‌ی بالامو
وه ئیه‌و چه‌ندین مه‌قام تر حه‌قانی و مه‌جازی تر له
ده‌س هه‌س ک گه‌واهی پیروزی خاک و ئاوو
کوه‌ی و لات و نیشتمان ده‌ی له لای یارسانه‌کان،
پیروزی ئه‌لوهن و مه‌قام وه‌تنو گورانی چرین ئه‌را
ئه‌لوهن له لای کوردانوه و ه‌تائیوه‌ت کوردان
یارسانوه ریشه‌ی هه‌لگر دی ئه‌را پیروزی بین ئاو
و خاک له باوه‌ر یارسان،
جایگای ئه‌لوهن له شیعر فولکلور کوردی گورانی
وه ئه‌و شیعره‌یلکه‌ ک مه‌قام زانه‌یل یارسان وله
وه‌خت مه‌قام ئه‌لوه‌ناتی ئسته‌فاده وه‌لی که‌ن،

شاعیر هیل ویهردهی گوران هۆچ وهخت ئهلوهن
فهرا موش نهکردنه وهقهیرزان خهیروبهر کهتی
بینه وهئهرا پیروز یوهجرانی، ئهرا لافاو
غهزوناک و جوانی سروشتی شیعر دانانه وه مهقام
خوهنهکان و گورانی چرهکان جور کورپهی
خوهیان ئهلوهن لاوانسهوه،
شیعر هیل مقام ئهلوهناتیه:

ئهلوهن باوانم
ئهلوهن ههی ئهلوهن ئهلوهن باوانم
ئهلوهن سهرحشمهی کول سهرا ئاوانم
ئهلوهن ئاوهکهه لئهسیاوانهس
نهر قودر هت یهکتای یهکدانهس
ئهلون ئاوهکهت نهسهرا ئاوانم
قول یهکیوهن پرشنگ سهی ههزار
خوهش وهحال ریژاو تالار نشینان
ههرا سو مهویران ئهلوهن مهوینان
گیج گیج و مهوج مهوج نهگیجیاویا
قونهره مهپیکو ئهلوهن وهریژاویا
نهر دامهیهو وههرا پیران
قونهره مهپیکو چون نهه شیران

ئەلۋەن ھاتتېھ:

ئەلۋەن ھاتتېھ و ھېرزى داران
پراگەش پرىيەن جە شور ھسواران

ئەلۋەن ھاتتېھ تاو ھەزەرانى
دوسم داسەلى و ھەل گرانى
ئەلۋەن ھاتتېھ و ھېرزى داران
نېھىلى سەربىھىم و ھەكەسو کاران

ئەلۋەن ئاۋەكەت

ئەلۋەن ئاۋەگەت لەسپاۋانەو
و ھەسپ قودرەت يەكتاى يەكدانەو

ئەلۋەنە خاسەى مال نہ دالەھو
ئاخر مەنزىلت كام شار مەبو

ئەول شارەكەت سەرىپىل زەھاو
دەنشەن ماۋات باخ پرىژاۋە

ئەلۋەنە شىتە

ئەلۋەنە شىتەى چەم وە عەسرەوہ
لەرئىزاو مەيۋت وەرەو قەسرەوہ

ئەلۋەنە شىتەى چەم وە عەسرەوہ
قەترەمەپپىكو چەلاى قەسرەوہ

ئەلۋەنە شىتەى چەم وە حقنەوہ
مەگىلو چە دەور خانەقینەوہ

ئەلۋەنە شىتە نەوبە بگارىم
بشم سەر بىيەم وەكەسو كارم

ئەلۋەن مەشاخنە:

ھەي ئەلۋەنەكە وەر كەنى چ بىن
ھەر سال ئى وەختە پەرى مەينەت من

ئەرى ھەي ئەلۋەن پەي چىش لىلەنى
ھەر سال ئى وەختە سەكۈي ئىلەنى

ھەي ئەلۋەنەكەي چەم وە عەسرە وە
وەختاي مەشاخنى وەلاي قەسرە وە

چەن جار و واتم پىت مەشاخنە و دەو
گەل گەل نازداران بىدار مەون نە خەو

داخم تو چنىم ھەر چە قىنەنى
پەرى بەخت من تو چە شىنەنى

ئەلۋەن لە شەيخ گورانى ھونەر مەند ماموستا
عەلى مەردان:

ئەلۋەن ئاوت شىرىنە
دەوائى ئېشو برىنە

ئەلۋەن ئاوت شەفائى برىنە
ئەلۋەن ئاوت شىرىنە

ئەلۋەن دل برىندارم
لەم ژىنە زۆرىزارم

ئەلۋەن ھەق نادىارم
مەگەر تۆ بىكەى چارم

ئەلۋەن جوانە ناو ھەكت
گۆل ھەى سەر چاۋ ھەكت

ئەلۋەن ھاژەى ئاوى تو
مىرگو مىر غوزارى تو

باخو بیستانی تو
بو ژیانم بوبه هو

ئه‌لوهن تو خوا ناو به‌ناو
گهر له‌یلم هاته سهر ئاو

سلام منی پی بلی
قه‌دری بخه‌ره سهر چاو

نعمت زه‌حمتکش 